

נדריים יא

משה שווערד

1. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב
מתני' לחולין שאוכל לך. [1] הלמ"ד נקוד בפתח והוי כמו לא חולין ומשמעו לא חולין אלא קרבן ליהוי מה שאוכל לך:
2. רש"י מסכת נדרים דף י עמוד ב ד"ה מתני' האומר
מתני' האומר – [2] לחבירו לא חולין שאוכל לך ליהוי מה שאוכל לך אלא קרבן ליהוי אסור, או שאמר לא כשר שאוכל לך לא טהור שאוכל לך או שאמר טמא שאוכל לך או נותר או נותר או פיגול בכל הני לשונות הוי נדר ואסור.
3. תוספות מסכת נדרים דף י עמוד ב
לחולין שאוכל לך - ול"ג לא חולין.
4. משנה ברורה על או"ח סימן תקפב
(טז) ... לחיים יאמר בשב"א תחת הלמ"ד ולא יאמר בפת"ח דלא לישתמע לאחיים לומר לא חיים ובימים האלו שהם ימי דין צריך לדקדק ולפרט היטב תפלתו אבל בשאר ימות השנה אנו אומרים והעמידנו מלכנו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד ואין אנו חוששין לפי שאחר כונת הלב הן הדברים.
5. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב
לא כשר. משמע לא כשר אלא פסול והיינו קדשים דשייך בהו כשרות ופסלות:
6. תוספות מסכת נדרים דף י עמוד ב
לא כשר ולא דכי - ר"ל בקרבן לא כשר ולא דכי דכשרות וטהרה לא שייך כ"א בקרבנות שיש קפידה בטהרתם וכן גבי בשר קרבנות דוקא אמר פסול וכשר דגבי חולין שייך איסור והיתר.
7. הר"ן מסכת נדרים דף י עמוד ב
מתני'. לחולין שאוכל לך לכשר לדכי - כולוהו בפתחות הלמ"ד קרינן להו ומש"ה אסור דמשתמע לא חולין אלא קרבן לא כשר אלא אסור לא דכי אלא אסור דאשכחן הכי גבי היתר כדאמרינן (עדיות פ"ח מ"ד) העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא שהוא דכן וקרא נמי כתיב כל צפור טהורה כלומר מותרת הלכך כי אמר לא כשר ולא דכי אלא אסור קאמר וכי תימא אלא אסור משום איסור קאמר ולא משום נדר והוה ליה כמתפיס בדבר האסור ולא מיתסר אפילו הכי כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקיימא לן סתם נדרים להחמיר.
8. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב
לא דכי. לא מותר כמו איל קמצא דכן (עדיות פ"ח מ"ד) משמע לא מותר אלא אסור והיינו קדשים אף על גב דנבלה וטרפה נמי אסורין התנן לקמן בפ"ב (דף יח ב) דסתם נדרים להחמיר דכיון דדעתו להתפיסו בנדר אמרינן דלדבר הנדור נתכוון:
9. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב
טהור טמא נותר ופיגול אסור. אם אמר טהור או טמא שאוכל לך דהיינו קדשים שנוהג בהם טומאה וטהרה ואף על גב דתרומה נמי שייך בה טומאה וטהרה סתם נדרים להחמיר:
10. תוספות מסכת נדרים דף י עמוד ב
נותר ופיגול - אף על גב דהוי דבר האסור דמתפיס בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופיגול.
11. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב
אסור. לפי שהתחיל בכ"ף הפסיק באיסורא:

12. תוספות מסכת נדרים דף י עמוד ב

כאימרא – [1] יש לפרש כאימרא תמידא [2] אי נמי ולד חטאת [3] אי נמי אילו של אברהם אבינו. כדירים – [1] של קרבנות [2] א"נ כדיר של עצים ולפי ששני עניני דיר הן לכך נקט לשון רבים כדירים.

13. תוספות מסכת נדרים דף י עמוד ב

כעצים – [1] עצי מערכה.

14. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב

כעצים. [2] שני גזרי עצים:

15. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב

כאשים – [1] הקרבן עצמו קאמר אשה ריח ניחות [2] ובירושלמי מפרש ... כאשים שלהביות של מזבח דאש של מזבח מועלין בו כדאיתא ביומא (דף מו:).

16. שיטה מקובצת על נדרים דף י/ב

כאשים. בירושלמי מפרש כשלהבת אש. ואף על גב דשילהי ביצה אמרינן אין נהנין ואין מועלין ביש בה גחלת מיירי דמועלין כדמוכח התם.

17. דף על הדף מסכת נדרים דף י עמוד ב

במשנה: כאימרא כו' כאשים כו'. ופירש הר"ן כאשים כשלהבת אש שעל המזבח. כתב הג"ר ענגיל בספרו בית האוצר (א - ש' כלל ר"ו) שיש מקשין דהא בביצה ל"ט מבואר דשלהבת של הקדש אין מועלין בה דלית בה מששא, א"כ איך מועיל להתפיס בה קונם, הא הוא עצמה אין בה מעילה. וכתב ע"ז תירוץ נפלא דאיתא ביומא (כ"א ע"ב) ה' דברים נגמרו באש של מערכה רבוצה כארי כו' ויש בה ממש, ופירש"י יש בה ממש בשלהבת שלה. וא"כ לפ"ז באש של מערכה שיש בה ממש, שפיר מועלין בה, כמו שמועלין בגחלת, כיון שיש בה ממש, ושפיר שייך לאתפוסי בי' קונם, ומשו"ה דייקא נקט הר"ן כאש של מזבח, דשאר אישים של הקדש כיון דאין בהם ממש, אין בהם מעילה וכנ"ל.

18. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד א

כירושלים – כקרבנות שבירושלים.

19. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב

כהיכל כירושלים. קסבר חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו

20. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף י עמוד ב

האומר ירושלים. בלא כ"ף לא אמר כלום:

21. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד א

טהור טמא פגול נותר אסור - ... ותנא במתני' תלת דיני [1] תני דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומתסר דמכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דכי טהור [2] וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהיתרא קמכוין ובהני נמי אף על גב דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתסרי אפילו לר"י דהא בגמ' מוקמי למתני' כרבי יהודה כולה ואפי' הכי בהני אסור בלא כ"ף שכיון ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתסר לכולי עלמא אף על גב דמצינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הויא לה דבר האסור וכי מתפיס בה לא אתסר כדאמרינן בגמרא אפי' הכי כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין הוה ליה כסתם נדרים להחמיר [3] והדר תני כאימרא כדירים כעצים וכו' דהני

כולהו אין שמן מורה על שם אסור ומשום הכי אמר רבי יהודה דבעי דלימרינהו בכ"ף דאי לא לא משמע דאמר אסור מה שאין כן בפגול ונותר דכיון ששמן על שם אסור הרי הוא כאומר כפגול כנותר ...

22. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד א

גמ'. סברוה - האי סברוה במסקנא נמי קאי ודכותיה בריש בבא בתרא (דף ב).

23. שיטה מקובצת על נדרים דף יא/א

סברוה וכו'. חלוקה שיטת מסכתא זו מכל שיטות שאר מסכתות דאילו בשאר מסכתות היכא דפתחי במילתא בלשון לימא או בסברוה לא מתוקמא מילתא הכי ואילו בהא מסכתא אף על גב דפתחין בלשון לימא או בסברוה מיתוקמא מילתא בהכי:

24. תוספות מסכת נדרים דף יא עמוד א ד"ה סברוה מאי

סברוה מאי לחולין כו' - האי סברוה דקאמר קיים במסקנא הוא דכוותיה אישכחנא בב"ב (דף ב.) סברוה מאי מחיצה גודא.

25. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד א

דתנן ר"מ אומר - בפרק האומר בקידושין ואף על גב דאמרינן בשבועת העדות (שבועות לו) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו הן בממונא באיסורא אית ליה הא אסיקנא התם דבסוטה ועדות לית ליה משום דהוה אסורא דאית ביה ממונא [1] ונדרים נמי ממונא אית בהו דהיינו חפצא דמתסר עליה.

26. תוספות מסכת נדרים דף יא עמוד א ד"ה דאי ר"מ

דאי ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן - תימה דאמרינן בשבועות פרק שבועת העדות (דף לו.) כי לית ליה לר"מ בממונא אבל באיסורא אית ליה [1] [וי"ל] נדרים נמי חשיב ליה איסורא דאית ביה ממונא כיון שאוסר ממון של חבירו עליו.

27. ר' אברהם מן ההר מסכת נדרים דף יא עמוד א

כי לית ליה לרבי מאיר בממונא באיסורא אית ליה, בנדרים ודאי לית ליה, כדמוכח באלו מותרין. [2] ואולי הטעם דבנדרים הלך [אחר] לשון בני אדם, ודרכם לבאר דבריהם.

28. ספר ברכת אברהם

3) ואשר יראה ציבור הענין הוא עפ"י מה דלכאוי יש לחקור ציסוד שיטת ר"מ דבעינן תנאי כפול ומכלל לאו אי אתה שומע הן. א"א אס זה גזכ"כ דילפינן מצני גז וצני ראובן הלכה צמשפטי תנאים. ב"א כלל צלשון דאס אומר דל הללו, לא נחשב צזכ שאמר דל הן. ג"א כלל צאומ דנא דגס כשאדם אומר דל הללו אכתי לא מוצן מוצק באופן דלכוי אומדנא ללד הכן.
ויש להציא ראי לכל דל, דמסוגיא דגיטין (מ"ו) מוכח לפי

29. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קלב/א

(תלז) עוד תירץ שם הרשב"א דכיון שלא התנה כהלכתו גלה דעתו שאינו מקפיד עיי"ש, אבל מדברי בעל המאור פרק ב' דביצה משמע דגז"כ הוא אם התנה שיהא כהלכות תנאי, וכן משמע מדברי המ"מ פ"ו

מהל' אישות בשם הגאונים הראשונים, וקשה דגבי חולין לא אוכל לך מייתי בגמרא נדרים י"א פלוגתא דר"מ ורבנן בתנאי כפול דפליגי אי אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו, ומאי ראי' דלמא ר"מ ס"ל נמי מכלל הן אתה שומע לאו, ומ"מ בעי תנאי כפול מגזה"כ דומיא דב"ג וב"ר, וד"ז שאלתי את כ"ק מ"ר הגר"ח הלוי זצ"ל, והשיב דפלוגתא דמכלל הן אתה שומע לאו היא אם הלאו נכלל בלשון ההן, וא"כ כשאומר ההן לחוד הוי כאילו אומר ההן והלאו, וממילא הוי כפול, ואידך מ"ד ס"ל דאף דאנו מבינין גם את הלאו מדבריו, מ"מ אינו בכלל לשונו ולא מיקרי פירש את הלאו, ולא הוי דומיא דב"ג וב"ר, ולענין נדר בעינן לבטא בשפתים, ומשו"ה תלי בפלוגתא הג"ל עכ"ד:

30. ספר ברכת אברהם

ג) ונראה דלפולס מקור שיטת ר"מ הוא מגזכ"כ כפשטות משנה דקידושין, וכמו שהביאו בסוגין מחנאי בני גד אע"פ שאין הכוון כאן בתנאים, אלא דס"ל לר"מ דכיון דהתורה אמרה לכפול התנאי, צע"כ דצנשון אין הכן כלול בלאו, דא"כ לא היה לורך לחזור עוד פעם על מה שפירש. וכיון שנתברר שלא נחשב כמפרש אם לא תעברו, יליף מזה דאין האומדנא צרורה. והטעם בזה דס"ל מלד הסברה, דכל היכא דאיכא דיבור וממנו יש לנו אומדנא צרורה, גם על החלק שלא אמר בהדיא ממילא נחשב כדיבור. ויסוד לזה במש"כ בפירוש הרא"ש (ו' ע"ג) דאפי' אם נימא אין יד לקידושין מ"מ חילו לא היה נד לפרש בכוונתו ואת חוזאי, וממילא הול"ל דמכני, וצע"כ דכל שצורר מכח דיבורו, הרי זה ממילא כמפורש ואי"ל לדין ידות. ולפי"ז מצוהר דר"מ מוכיח מקרא דצטין תנאי כפול דלי"ה כמפורש וצע"כ דליכא אומדנא ור"י ס"ל דכיון דמלד הסברה נראה דשפיר איכא אומדנא ומכלל לאו אתה שומע הן, יש לנו לומר איפכא, דאי"ל

והנה בקובץ שיטורים (צ"ב דף קנ"ב אות תל"ז) הביא שהקשה להגר"ח ז"ל כיצד מוכיח בסוגין ממה דר"מ ס"ל דצטין תנאי כפול כבני גד דה"ה דלי"ה נדר, הא י"ל דזה דין מיוחד במשפטי התנאים. והשיב לו הגר"ח ז"ל דכיון דבנדריים צטין צטוי שפחים, ואילו הוה כאילו פירש קרבן אי"כ גם בתנאי הול"ל דהוה כאילו כפליה. והיינו דלא מסתבר דהוה גזכ"כ מיוחדת בתנאי דלריך לכפול גם אם הוה כמפורש. (ונראה דבריטצ"ה מוכח דלית ליה כן, שכחצ בסוגין דצאוסורא גם אם מכלל לאו אתה שומע הן מ"מ לריך תנאי כפול ע"ש) ולפי"ז מצוהר בסוגין דלרי יהודה הוה כאילו פירש ממש, ואי"ל לכפול התנאי (וכן מליני שיטת הרמב"ן והראשונים דס"ל דק"י"ל דלא צטין תנאי כפול) וכן מוכח בשבועות, כשנ"ח לעיל דכיון דיש לעשות קללה מתוך צרכה, והא צטין לשון, וצע"כ דהכל כמפורש. ולפי"ז הרי דקשה מה שפסק הרמב"ם דצטין תנאי כפול ונ"מ פסק כרי יהודה צמוליה אשתו משום איילוניות.

קהלות נדרים סימן יא יעקב מה

צו לבטל הקנין יועיל הדיוקא גם לחדש לעשות דבר כיון דהיכא דליכא מעשה חשבינן הדיוקא כאומר בהדיא, ונראה פשוט שכונת הרמב"ן ז"ל כמשנית דלענין לבטל הקנין אם לא ישא בזה א"ל לנו לומר דהוי הדיוקא כמפרש בהדיא שאם לא ינאסב לא יהא לו חי' זזוי, דסגי בזה שלא אמר במפורש שיטול אם לא ינאסב דממילא אין לו כיון שלא אמר אלא שיקבל היכא דינאסב [ורק בתנאי על מעשה שטובה, גזיח"כ הוא דבלא כפל אינו תנאי כלל כמ"ל] אבל גבי לחולין שהדיוקא בא לחדש ולעשות חלות הקונס הרי כשאנו נאמר שהדיוקא כאלו לא אמרו כלל, אין כאן קונס, אלא"כ תאמר שמחשב כאילו פירש שיהא קרבן ומכלל לאו אתה שומע בן לא אמרין בשום דוכתא אפילו היכא דלא עביד מעשה ודוק [ובעיקר דברי המל"מ אי בתנאי דלשעבר לריך דינו תנאי מלאתי בחידושי הר"ן ז"ל גיטין דמ"ה ד"ה והוא שאמר משום ש"ר כ"י שכחז דכל תנאי דלשעבר בגילוי דעתא בלחוד סגי וא"ל תנאי ממש ומ"מ כפילות צעין כיון דמכלל לאו אי אתה שומע בן ע"ש ועפ"ז אחי שפיר צפישעות קושיית המל"מ מהא דשבעת סוכה].

ב

נדרים י"א סבריה מאי לחולין לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ לית לי מכלל לאו אתה שומע בן דתן רמ"א כל תנאי שאינו כתנאי צ"ג וצ"ר אינו תנאי ויש לעין הדמיון נדרים לתנאי הא י"ל דאע"פ דלית לי לר"מ מכלל לאו כ"י גבי תנאי היינו משום דבתנאי צעין שיאמר צפירוש שני האדדין הללו והבן וככל דינים המיוחדים בתנאי שיהא תנאי קודם למעשה והן קודם ללאו, ומכלל לאו אין זה כאומר צפירוש את הבן וחסר כפילות, אבל לענין נדרים כיון שבחמירה לא חולין הדבר מוצן שמתכוון אלא קרבן יועיל מדין יד דאנן נגמור דבריו "אלא קרבן" כמו האומר אתה שגומרין

דבריו כאילו אמר אתה חזיר וה"ל נגמור דבריו אלא קרבן ומסתבר דהו"ל כידום מוכיחות דהא מוצן שר"ל לא חולין אלא קרבן, אבל בתנאי ליכא דין ידים דדין ידים אינו אלא בהקדשות וקרצנות ועד כאן לא מספק"ל אי יש יד לפאה אלא משום דאיתקוש לקרצנות ואפילו לפום מאי דמספק"ל לר"פ דיש יד לקדושין [וכמ"ש החוס' שם משום דדמי להקדש דחסר לה חכ"ע בהקדש] היינו שיועיל יד "לקיים" את הקדושין כאילו אמר הקדושין צפירוש, אבל בתנאי שבקדושין שענין המכלל לאו בא לקיים את התנאי שענינו "לבטל" את הקדושין [אם לא יתקיים התנאי כדבריו] לית בזה דין יד כלל וכיון דמגדרי תנאי הוא חמירה שני האדדין לא סגי במכלל לאו כ"י דמ"מ לא אמר את הבן כיון דמכלל לאו כ"י אינו כאומר צפירוש בן.

ונראה דסברת הגמרא הוא דזה פשוט שאע"פ דצעין בתנאי כפילות שני האדדין מ"מ א"ל חמירה צפה צפישעות שפתיים וסגי בדברים שצנבו וצנב כל אדם דהו דברים וכמ"ש החוס' קדושין ד"ו ע"ג ד"ה לא החזירו דהיכא דהדברים מוצנים לכל א"ל תנאי כפול וכתבו החוס' צכ"ד דיש דברים שא"ל תנאי כלל דאנן סבדי דאדעתא דהכי קא עביד ועיין בהר"ן ז"ל פ"ג דקדושין בסוגיא דדברים שצנב, וזה גם לר"מ דמלריך ת"כ בכל דוכתי, ועוד דעיקר דין מקח טעות אינו אלא מדין תנאי דהו"ל כהתנה ע"מ שלא יהא בו מום כמש"כ הגרעק"א ז"ל במהדורא תנינא סימן ג"א ד"ה והנראה לענ"ד [עיי"ש דברים יקרים ונעימים] ושמעין לר"מ דאית לי דין מקח טעות דתנן צפרק המדיר דע"ה היו צה מומין ועודא צצית אביה האצ לריך כ"י וכו' מקחו מקח טעות דברי ר"מ וכן מוכח צכ"ד, ומכא דכל שהי דברים שצנבו וצנב כל אדם הוי כהתנה בתנאי במפורש כדינו, והשתא חס"ד דמכלל לאו הוי לגבי הבן כידים מוכיחות

א"כ מחשב בדברים שצנבו וצנב כל אדם לענין הבן וראוי שיועיל גם בתנאי כאילו פירש להדיא, ומדהאריכה תורה כפילות שמעינן דגזיח"כ הוא שלא לדון במכלל לאו את הדיוקא של בן אפילו כדברים שצנבו וצנב כל אדם ומש"ה מדמינן שפיר נדרים לתנאי דגם לגבי נדרים אין לדנו כידים מוכיחות.

ורא"י נח דהא אפילו ר"י דפליג ואית ג"י מכלל לאו אתה שומע בן נראה דז"ל דאינו אלא כידים מוכיחות ולא כאומר צפירוש את הבן דכ"פ שבעת העדות באומר לעדים אל יכך ויצרכך ויעיב לך קסברי רבנן דאין זה שבעה לחייב את העדים קרבן וכתוספתא הגירסא דר"י פוטר וכן יש ספרים דגרסי במתני' צבעעות שם דר"י פוטר כמו שכחז הרשב"א ז"ל שם והוא תמוה טובא דהא ר"י אית ג"י מכלל בן אתה שומע לאו גבי תנאי וגבי נדרים ותיורן הר"ן ז"ל שם צבס הרמב"ן ז"ל ח"ל דאע"ג דשמעינן להו לרבנן בעלמא דאית להו מכלל לאו אתה שומע בן, הכא משו"ה פטרינן דצעין קרא כדכתוב ושמע קול אלה אבל לא ששמעא צרכה וששמעא מחוכה קללה עכ"ל ומשמע דכוונתו ז"ל דמכלל לאו אינו כאומר את הבן במפורש רק כידים מוכיחות ועכ"פ לא שמעא במפורש קול האלה [אך י"ל דר"ל שאפילו אי מדינא נחשב כאומר במפורש את הבן מ"מ שמיטה ממשית אין כאן רק ראי' שכלית שהוא אומר בדברים אלו קללה אם לא יעיד] וכיון דגם לר"י אין מכלל לאו אתה שומע בן אלא כענין ידים מוכיחות א"כ ר"מ דפליג עלי' ולית לי מכלל לאו וכו' ע"כ שאין זה אפילו כידים מוכיחות.

32. ספר נחלת משה

דף יא. אי ר"מ לית לי מכלל לאו אחת שומע בן וכו'. עיין
בקהלות יעקב שהקשה וכלל כוי יד מוכת ותיזן
דגזכ"כ דלא אמרינן מכלל לאו אחת שומע בן עיי"ש, חכ
לכאורה דוחק כיון דהתורה אמרה ידים דמכני ח"כ מ"ש בני
ידים ועוד דכתיב כחצו בקידושין מט: דכיכא דאיכא כוכח
לא צטינן תנאי כפול, וג"ל דר"מ סובר דמי שאינו עושה תנאי
כפול אינו מתכוין צרעיות לבעל המקח דמי שמתכוין צרעיות
אומר תנאי כפול ואם לא אמר תנאי כפול אמרינן דכוא
רנב סתם את זה חבל לא לעכצא וגזי נדר נמו חס כי
רנב בחמת לאסור כוי אומר קרבן ולא לחולין ואע"פ שאם

אמר שאני אוכל לך לחודיכ כוי יד דאמרינן שמתכוין צרעיות
לאסור ורק רנב לחסוך דיצור חבל כיכא דאמר לחולין
כיון דכוי יכול לומר קרבן ולא אמר חזינן דלא מתכוין
צרעיות וכן חזינן כיכא דאמר לחולין שלא אוכל לך דכתבו
כר"ן וברא"ש דאפי"ן לר"מ דמכלל לאו כי האי דמוכח אית
ליה שפיר לר"מ.

33. חדושי הרשב"א על מסכת נדרים דף יא/א

אלא ר' יהודה הוא כו'. ומשום דאשכחן בשלהי השולח (גיטין מו, א) דר' יהודה לא בעי תנאי כפול נקט הכא ר'
יהודה, וה"ה דמצי לשנויי דאתי כר' חנינא בן גמליאל דפליג בהדי ר"מ בהדיא בקדושין (סא, א), אלא משום
דאיירי ר' יהודה במתני' ניחא ליה לאוקמה כר' יהודה ואפי' בתרי תנאי אליבא דר' יהודה, ולא לאוקמה כר' חנינא
בן גמליאל דלא איירי בהא מתני'.

34. תוספות מסכת נדרים דף יא עמוד א ד"ה והתניא האומר

והתניא האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים - וס"ל דאף ירושלים מתרומת הלשכה
דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא
דבר הנדור.

35. רש"י מסכת נדרים דף יא עמוד א ד"ה ותרי תנאי

ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה - דתנא דמתניתין סבר האומר ירושלים לא אמר כלום הא כירושלים אסור
דירושלים מיקדשא ותנא דברייתא סבר האומר כירושלים לא אמר כלום דקסבר ר' יהודה לא נתקדשה
ירושלים אא"כ (ד) יאמר כדבר הקרב בירושלים.

36. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד ב

לחולין שאוכל לך אסור - כך היא הגרסא ברוב הנוסחאות וקשיא טובא למה אסור והא משום מכלל לאו
אתה שומע הן צריכינן למייתי בה ולר' מאיר לית ליה וכי תימא לא צריכין בהא למכלל לאו דכיון דאמר לא
חולין על כרחיך קרבן הוי ליתא דהא משום הכי אוקימנא לעיל מתני' דלא כר"מ אלמא אפי' בכי הא צריכינן
למכלל לאו אתה שומע הן לפיכך יש מי שאומר דלא גרסינן ליה הכא כלל ואחרים אמרו לקיים הגרסא בשם
הראב"ד ז"ל דלחלין גרסינן בלא וי"ו ומשום הכי מתסר דבחלות תודה קאמר.

37. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף יא עמוד א

נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל. ואף על גב דאמר לקרבן בפתח מפרשינן ליה כאילו אמר בחטף הכי
נמי נימא לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך ואף על גב דלר"מ כי אמר לחולין בפתח לא אמרינן מכלל לאו ה"מ
כי קא מסיים שאוכל לך אבל הכא דמסיים למילתיה (כי) לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא ומכלל לאו כי
האי דמוכח אית ליה שפיר לר"מ:

38. חדושי הריטב"א מסכת נדרים דף יא עמוד ב
ור"מ הוא דפריש לישניה הכי משום דסבר אין אדם מוציא דבריו בנדרים והקדשות לבטלה ...

39. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף יא עמוד א
רב אשי אמר הא דאמר לחולין. בחטף הא דאמר לחולין בפתח כלומר אי הוה אמר לחולין בפתח היה ר' מאיר אוסר דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך:

40. הר"ן מסכת נדרים דף יא עמוד ב
בעיקרו קא מתפיס - באיסורו שהיה קודם זריקת דמים ואיכא דקשיא ליה אפי' תמצא לומר דבהיתירא קמתפיס כלומר שיהא כזה ממש דמחית קמיה אכתי ליתסר דהא אסור לטמאים מחמת נדרו תו אקשי והא איכא נמי חזה ושוק שאסור לזרים מחמת נדרו ולדידי לא קשיא דאי מחמת נדרו ראוי היה שיהא אסור לכל דהוא הא אקדשיה ואסריה אכולי עלמא אלא דלבתר זריקת דמים פקע ליה נדרא ואסורא דטמאים ודחזה ושוק לזרים לאו משום נדרא הוא דאי הכי היה אסור לכל אלא אסורא [דף יב עמוד א] הוא דרמי רחמנא עליה והיינו טעמא נמי דמתפיס בתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים ומתפיס בבכור לאחר זריקת דמים לא מתסר כדמוכח סוגיין בסמוך אע"ג דאסירי לזרים משום דכיון דשרי לכהנים אסוריה לאו מחמת נדריה הוא שאילו כן היה אסור לכל אלא אסורא הוא דרמי רחמנא עליה וכי מתפיס ביה בדבר אסור קמתפיס והיינו טעמא נמי דמתפיס בחלת אהרן ובתרומתו מותר דאיסור' לאו משום נדריה הוא אלא משום גזרת הכתוב הוא כך נראה בעיני.

41. שערים מצויינים בהלכה

ובפרשת נדרים הקשה, מאי בעי רמי בר חמא אי בעיקרו קמתפיס או בהיתרא קמתפיס, אמאי לא נימא בזה סתם נדרים להחמיר כדלקמן (יח:): ותי' דדוקא היכא דהאי גברא התכוין לאסור על עצמו אלא שדבריו לא היו כהוגן, דהוא סבר שיכול להתפיס גם בדבר האסור, בזה אמרינן לחומרא דמסתמא התכוין בדבר הנדור, אבל הכא דאיכא התירא ממש לפניו, ומספקא לן דילמא לא התכוין כלל לאסור על עצמו, ולכן מיבעיא ליה לרמי בר חמא ענין זה.

42. דף על הדף נדרים דף יא: בעיקרו קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס וכו'.
הקשה הרדב"ז בשו"ת (ח"ג ס' תי"ג) דמה שייך להסתפק בדעת הנודר, והא ודאי לאיסורא מכוין, שהרי אין אדם מוציא דבריו לבטלה.

וביאר שם, דהנדון הוא על משמעות הלשון "זה כזה", דפשטות הלשון "כזה" - כדהשתא, והנדון אם שייך לשמוע בלשון "כזה" - כדמעיקרא, ואי לא הוי בכלל הלשון הגם שודאי לנו שזו כוונתו, הוי בכלל דברים שבלב ואין כאן ביטוי שפתיים. ע"כ.

• **שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תיג**

(תתנ"ו) שאלת ממני על ראובן שהיה נשוי ב' נשים ואמר לאחת מהן הנאתך אסורה עלי מכאן ועד ל' יום ועברו הל' יום ואמר לאחרת ואת ג"כ כמוה מהו ואת אסורה כמוה שלשים יום קאמר או את מותרת כמוה ואע"ג דבעיא היא פ"ק דנדרים (דף י"א ע"ב) ולא איפשטא ק"ל אמאי לא איפשטא והא אין אדם מוציא דבריו לבטלה ובשלמא אם את אסורה כמוה קאמר ניהא אבל אם את מותרת כמוה קאמר הרי דבריו לבטלה דבלאו הכי מותרת:

תשובה אדבעיא לך אמאי לא נפשטא בעיין דבעי רמי בר חמא אי באיסורא קמתפיס או בהיתירא תיבעי לך לדעת המפרשים שאמרו דאע"ג דלא איפשטא הכא **בנדרים קי"ל דבהיתירא קמתפיס** והביאו ראייה מהא דאמרינן בנזיר מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע חבירו ואמר ואני שאם הותר האמצעי הימנו ולמעלה אסור הימנו ולמטה מותר ואי כולהו בקמא תפסי אין ההיתר נמשך אלא לו לבדו בלבד אלמא בסופא מתפיס בהיתירא וכן מסכים הרמב"ן והר"ן והריטב"א ז"ל והכי משמע מאי דאמרינן בשבועות אמר שמואל והוא שנדר ובא מאותו היום טעמא דנדר ובא מאותו היום הא לאו הכי בימים דבינתים הוא מתפיס דהוי היתירא משמע דהכי קי"ל היכא דאיכא היתירא ואיסורא אמרינן בהיתירא קא מתפיס **והשתא תקשה לך אהלכתא והרי מוציא דבריו לבטלה כי הדבר המותר מה צורך להתפיסו בדבר המותר אלא ודאי להתפיסו בדבר האסור קא מכוון**. **אלא כך הן הצעתן של דברים** כי לעולם השוו חכמים מדותיהן דכהשתא קא מתפיס כלומר כסוף הענין בין לקולא בין לחומרא והיכא דהוי לחומרא לא קשיא לן ולא מידי והיכא דהוי לקולא נמי לא תקשה דבנדרים בעינן פיו ולבו שוין ואע"ג דאיכא למימר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ולאיסורא קא מכוון הו דברים שבלב שהרי משמעות מה שהוציא בשפתיו כדהשתא כיון דאמר זה כזה משמעתו כמו שהוא עתה ולא כמו שהיה בתחילה וכ"ש שאין אני רואה שיהיו דבריו לבטלה לגמרי דכנגד יצרו הוא מדבר שיצרו וכעסו אומר לו שאסור ככר זה או אשתו זו כמו שאסר את הראשונה ומשיב ואומר לא אלא אשתי מותרת כמו שהיא מותרת הראשונה אחר שעבר זמן איסורה. וכן המתפיס ככר בבשר זבח השלמים לאחר זריקת דמים הלכך נקטינן דהמתפיס דבר בדבר אזלינן בתר השתא בין להקל בין להחמיר ומי שאסר על עצמו בשר נבילה והתפיס בו הוי מתפיס בדבר האסור ולא בדבר הנדור ומותר ואם אסר על עצמו איסורין דרבנן כגון סתם יינם או שמנו של גיד והתפיס הוי כמתפיס בדבר הנדור ואסור. והנראה לע"ד כתבתי:

43. חידושי הגר"ח נדרים דף יא עמוד ב

בעיקרו קמתפיס או בדהשתא

הנה נראה דהך שאלה אם בעיקרו קמתפיס או בדהשתא אינה חקירה בדעת האדם איך היא דעתו, אי התפיס באיסור הקודם או בדהשתא, **אלא השאלה אי מתפיס בעיקר הדבר שהוא סיבת האיסור דהיינו בחלות הקדושה שלהם או באיסורים הנמצאים בו עכשיו**. והכי מוכח ברמב"ם שפסק (בפ"א מנדרים הט"ו) גבי בכור דאם התפיס לפני זריקת דמים הר"ז אסור ואם לאחר זריקת דמים הר"ז מותר, משום דכיון דהתפיס בעיקר סיבת האיסור דהיינו בכור א"כ הוי דבר האסור ולהכי מותר. ודו"ק היטב בזה. (מהגרי"ז זצ"ל)

44. הגרי"ז על מסכת נזיר דף כב/ב

... **וא"כ צ"ע לכאורה, מאי שייך לומר בעיקרא קמתפיס, הא כיון דמתפיס זה בזה והאיסור שהיה כבר נפקע, וא"כ איך הוי ההתפסה בעיקרא, וצריכים לומר, דע"כ הוא מתפיס בהאיסור קודש, ואה"נ דניתר בזריקה, אבל מ"מ מיקרא דאיכא איסור קודש אלא שניתר בזריקה, והשאלה אינו איך היה בדעתו, אלא **בדין, אי איכא התפסה בעיור כזה**, דאיכא היתר ג"כ, וזהו דמיון הגמרא בנזיר להפרה, דהפרת בעל אין עוקר הנדר למפרע שעושהו כאילו לא היה נדר, אלא דהיה נדר ונעקר, כדביארנו לעיל בדברי התוס', א"כ זה תלוי בהשאלה, אי בעיקרא קמתפיס, וא"כ אעפ"י שניתר מהני התפסה כמו בבשר זבחי שלמים, ומדחה הגמרא דהתם בבשר שלמים, אעפ"י שניתר מ"מ נשאר עוד דינו קודש, אבל הכא, כיון דהפרה עקר הנדר לגמרי לא נשאר שום דינים, לא מהני התפסה:**

ג) עוד ראוי מדברי הר"ן בדף י"ג ע"א דהביא פשיטות הרמב"ן על ספק זה מהרינו חזיר ושמע חזירו ואמר ואני וכו' דקיי"ל דכסיפא מתפס וחותר האמנטי הימנו ולמטה מותרין הימנו ולמעלה אסורין אלמא דבהיתרא קמתפס ולא דעיקרו. ולכאוי אינו דומה כלל לספק הגמי דכאן רק אמר ואני והספק אם הכונה ואני כמו הראשון או אני כמו האחרון, והיינו בהקדושים צמיו מהם מתפס, אבל צאתו חפץ שאומר כזה שפיר י"ל דעיקרו מתפס, דר"ל כמו שבי קודם או דעיקר הקדושה, וגם ע"ז י"ל כזה דכמו שבי וברי רובא לאסור. אבל אם נימא דהספק בכונה יש מקום להבין, דנלא"ה אין כאן ספק אם אפשר להתפס דעיקרו, אלא כל הספק מה דרך כונת האדם בהתפסה, כזה ס"ל לרמב"ן דדומה, דהספק אם כהסוף או בהתחלה והשוה ההתחלה והסוף צומן להתחלה וסוף בגופים שונים, ר"ל בראשון של המזיזים או האחרון, וכבר כתבו הראשונים שיש מקום לחלק בין גופים שונים לאותו הגוף, אבל עכ"פ הכל צנוי ע"ז דהספק דומה אלא דמלא אחר יש לחלק, אבל כל זה שייך רק אם הספק מה רואים ולא אם שייך להתפס דעיקרו ע"י שאומר זה כזה.

ואין לומר דגם כאן שייך ענין של דעיקרו קמתפס עפ"י דברי הר"ן בשבועות שכתב דענין התפסה כהמשכה קדושה מה לזה, ונימא דגם חזיר אחרון יש בו מקדושת מזירות של הראשון והספק אם מתפס בתחילת קדושה זו או בדינה עכשיו, דהא כשהותר זה שהתפס בו הרי שזו הותר הכל וגם לעיקרו אין מקום, וממילא לריך שיתבטל המזירות של הצד אחריו, ובע"כ הטעם שלא נהבטל מ"ד שכונת הנודר להתפס בראשון. ע"ע ריטב"א רפ"ב ד"ה וכיון דמעיקר וכו' שכתב בדין דהספק בכונה. וש"ר ש"כ בדין צחוס' חזיר (כ"ב ע"א ד"ה מר זוטרא) דהספק דעת הנודר, ע"ש.

ד) ולכאוי' לפ"ז יש מקום לדון דין סתם נדרים להחמיר, וכפירוש הרא"ש שם (י"ח ע"ב) דסתם הנודר דעתו לאסור מללא שתק. ולי"ב מ"ע לא נזכר בסוגיין דמשום הכי זה יאסר. מיהו לק"מ, דהני מילי היכי דמלא הלשון ליכא הכרעך וכולל ג"ז וג"ז והספק בכו"נ דידה, כזה דנין דסתם הנודר דעתו לאסור, אבל כך ספיקא דדינא דהשתא

קמתפס, היינו ספק בלשון דאם לשון זה מוכח עפי' נדבשה דהפסע כזה הוא כמו שזה עכשיו, כזה לא מהני ספקא דעתו לאסור, דמ"מ חסר בלשון וכלילי מוכח בלשון דכאן אין דעתו לאסור.

בסוגיא דבעיקרו קמתפס

בעי רמב"ה הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים מהו וכו' דעיקרו קמתפס או בהיתורא קא מתפס. ולי"ב אם הספק בכונת הנודר בלשון זה או הספק בדין. ובשם הגר"ה ראיתי כתוב דאין הספק בכונה אלא אם בהתפסה בהלות הקדושה או באיסורים הגמלאים בו עכשיו, ומשמע דהספק בדין אם התפסה שייך דוקא בדין איסור שנמלא כאן או דגם שייך ביסוד הקדושה, והיינו מאחר דקדושה זו בכונה לאסור, אי"כ שייך להתפס בקדושה זו נגבי איסור, גם בשעה שכבר אינה אסורה.

ולכאוי' לי"ב דאם אין ספק בכונה הרי דצדור שכונתו לאיסור, אי"כ הרי ידוע מלשון זה שאוסר ואח"כ דין יש כאן מ"ד דל"ש להתפס דעיקרו אלא בדהשתא, הלא אין לריך חלות דין מיוחד של התפסה. ולי"ל דמ"מ כיון דאמר בלשון התפסה שיהא כזה, דומה למש"כ הר"ן בשבועות דכיון דשבועה ל"כ איסור הפלא שזו מי שאומר כזה לא מהני דאין זה הפלא אחרת, אעפ"י שצדור שרובה איסור מ"מ חסר כאן בלשון דהלשון סותר כונתו דמה שאומר לא יוכל להתקיים, וה"ה כאן באומר לשון התפסה דלכו"נ כזה, אם נימא דל"ש התפסה אלא באיסורים שנמלאים והיינו דינו השתא, שזו אין זה לשון נדר.

ג) אמנם נראה מוכח מהסוגיא דאין הספק אלא בכונת הנודר, ר"ל כונת לשון זה אלא סתם בני אדם. דהנה הביאו רא"י מצרייתא דיום שמת בו אביו כגון דקאי במד בשבא שמת בו אביו ואע"ג דאיכא טיבא חד בשבא דהיתרא וקתני אסור ש"מ דעיקרו קמתפס. ולכאוי' ל"ש כלל לספק זה, דאין כאן שום דבר לפניו שאומר שיהי כזה,

בענין בעיקרו קא מתפיס

[יא, ב] בגמ', בעי רמי בר חמא ...

מיהו עדיין קשה הא דהקשו דכיון דפסק הרמב"ם דבעיקרו קא מתפיס א"כ גם בהתפיס בבשר בכור לאחר זריקת דמים יהא אסור, ויש לומר בזה דהנה יש לעיין בהא דאמרינן באומר זה כזה בבשר שלמים לאחר זריקה אסור הואיל ומתפיס בעיקרו, אמאי לא נימא דעיקרו היינו הבהמה כשהיתה בחייה קודם שהקדישה ויהא מותר, אמנם יש לומר בפשיטות, דלכאורה מאי איבעיא לה להגמרא אי בעיקרו או בהיתרו קא מתפיס והרי מתניתין היא לקמן (יה, ב) דסתם נדרים להחמיר, אלא דיש לומר דדין סתם נדרים להחמיר הוא רק היכא דאמר דיבור גמור ומצד דיבורו ליכא חסרון, אלא דלא ידעינן מה היתה כוונתו בדיבורו ועל זה אמרינן דסתמא להחמיר, אבל כאן לא מספקינן בכוונתו אלא עיקר הספק הוא האם דיבורו כולל בעיקרו או רק בדהשתא וליכא דיבור כלל לאסור, ועל זה אי אפשר לומר דסתמו להחמיר, וכיון שכן אי אפשר לומר בעיקרו קא מתפיס על הבהמה בחייה קודם שהקדישה דעל זה שפיר יש לומר סתם להחמיר, והיינו כיון דלשונו כולל התפסה בעיקרו נקטינן לחומרא דכוונתו על עיקר הקדושה של הבהמה ולא על עיקר הבהמה

כשהיא בחייה, מיהו כל זה אינו אלא בבשר שלמים דעיקר קדושתו הוא דבר הנדור דקדושתו הוא בידי אדם, אבל בשר בכור דעיקר קדושתו הוא תיכף כשבא לעולם ואז הוא באמת דבר האסור וכנ"ל, אם כן באמר בבשר בכור לאחר זריקת דמים זה כזה אפילו אי בעיקרו קא מתפיס מותר, דעיקרו הוה דבר האסור ולית לן למימר שהתפסה היא על אמצע קדושתה, והיינו בין השחיטה להזריקה, דעל זה לא שייך לשון כלל, והלשון הוא או על עיקרו ממש או על השתא.